

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a esse de 2 cri: Mercuria si Duminec'a, Fôies, candu concedu ajutóriele. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. pe $\frac{1}{4}$ 3 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu séu 40 doideceri, or 3 galbini mon. sunatória. Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie ad. cam 10 vorbe mari séu mici inserate se ceru 8 cr. Tacs'a timbrala e 30 cr. de fiacare publicare. Fara depunerea acestui pretiu inainte nu se voru mai primi publicari.

Nr. 31.

Brasiovu, 3 Malu 21 Apr., 1865.

Anulu XXVIII.

MONARCHIA AUSTRIACA. TRANSILVANIA.

Dela senatulu imperialu.

Siedinti'a 43 se ocupà cu bugetulu cultului si alu instructiunii, cu care ocaziune dep. din Tirolu preotulu Grenter aparà franciscanii din Dalmati'a in contra invinuirii, cumca n'ar' fi credintiosi Austriei, amestecandu totuodata si pe slavii in invinuiri. Mai incolo vorbesce pentru dreptulu de alegere catu de largu piscandu cu ironii si pe birocratia.

Min. Schmerling intre altele refrange pe pop'a tirolesu, dicundu, cumca déca s'a dechiaratu elu in contra franciscaniloru din Sign cu o prepunere, cu aceea n'a voitu a invinovati tóta viti'a slava de sudu, neci intregu ordinulu de franciscani, ei cunósce lealitatea, credinti'a si aderinti'a slaviloru de sudu; ei elu ministru imputase numai franciscaniloru din Sign, cumca tendinti'a loru nu e aplecata spiritului austriacu.

„Cu aceea, ce se vorbesce despre tendintiele slaviloru de sudu, nu se dice, cumca ei n'ar' avé vreunu dreptu a pretinde ingrigirea de nationalitatea s'a, inse e mare deosebire intre pretensiunea acést'a si intre tendintiele unoru individi, cari tientésa a pune punctulu-de-gravitate alu imperiului slaviloru de sudu afara de Austri'a, dice min., si candu vorbimu de unu individu cá acést'a séu de o corporatiune cá acést'a, care isi cauta realisarea planeloru afara de Austri'a, pe aceia nu-i potu numi oorecti cum sunt si numitii franciscani. — Pentruce s'a desfacutu diet'a Dalmatiei? — Pentruca simtiementele multoru membrii au fostu neaustriace si scopulu e a aduná alta dieta ou simtiuri austriace s. c. l.; ér' deaci incolo se primira rubricile cultului si invetiamentului dupa propunerea comisiunii.

In siedinti'a 44 se continuà dezbateria asupra rubricii „instructiunei publice“ priminduse etatele reduse de comisiune, pentru tóte tierile dincolo de Lait'a.

Consiliulu de instructiune inse dede ocaziune la desbateri infocate, fienduca se sterse din bugetulu asiediatu pentru elu lasanduse numai 30 mii fl. cu tóte propunerile, oá se se preliminesce celu puoinu 55 mii fl.

Dep. Mendevré se se subtraga si mai multu, fienduca consiliulu instructiunii e meritul a pertractá numai cá unu corpu de sine consultatoriu si a representá problemele scientioe si didactice ale instructiunii publice servindu ministerieloru si deregatoriiloru centrale in direptiunea acést'a cá unu corpu svaduatoriu. Acésta idea e mare, fienduca ea tientésa a esecutá unu feliu de unitate in legi, privitorie la tractarea institutiunii in tóte partile monarchiei; totusi elu crede, ca dincolo de Lait'a dór' nu se doresce, cá trebibile personali se se tractese de acestu consiliu asia, oá ei pana acum. Critica activitatea consiliului dicundu, ca e numai unu organismu formatu dupa calapodulu birocraticu si fórte costisitoriu, care in facta nu lucra alta, decatu ceea ce lucra deregatoriile centrale. §-lu alu 2-lea din statutulu consiliului de instructiune ei da dreptulu de a denumi si de a stramutá consiliarii de scóla, directorii, profesorii, docenti dela scólele normale, intarirea docentiloru privati si compunerea comisiuniloru esaminatorie.

Dupa obiectele, ce se incredintiasa acestui consiliu, elu e unu ministeriu intregu, prin urmare cu unulu ar' fi pré multu. Apoi si arata ingrigirea, ca pe lenga organismulu de acum alu cons. de instr. s'ar' poté intemplá, cá se se lungésca in elu o coteria si unu nepotismu infriocosiatu, si acést'a ar' fi cu scadere pentru scientie, institutiune si interesele loru. Consiliulu se remana intre marginile s'ale, cá se se consultese asupr'a legiloru si ordinatiuniloru si pentru atata e pré deajunsu 30 mii fl.

Cav. de Hasner, care e si presiedinte alu casei si cons. de instructiune, vorbesce acum nu cá presied. ci cá deputatu, aparandu necesitatea spriginirii consiliului acestuia, care se privesce oá o comisiune permanenta. Ide'a fundamentala a

acelui consiliu si are, dice, radacin'a in principiale moderne ale administatiunii nostre; elu inse are si o insemnetate relativa, elu este o institutiune, care se estinde preste tóte tierile de coróna ale marelui imperiu, elu deoamdata e in stare a intrupá o unitate pe terenulu spiritului si pentru aceea i se face imputare dicunduse, ca va fi unu institutu de agitaciuni nationale. Elu crede, ca intrebuintanduse cuventulu „centralistu“ n'ar' trebui se se dè uitarii, ca austriacii sunt centralisti si celu mai incarnatu centralistu pe terenulu politicu, de care se tiene si elu, va pretinde, cá momentulu unitatii necidecum se nu se slabésca si ajungundu la graniti'a acést'a se iè privintia la diversele deosebiri istorice ale imperiului. Cine n'are convictiunea acést'a, dice, nu e demnu a fi membru consiliului instructiunii. Mai incolo i lauda activitatea dicundu, ca si in momentulu presinte se ocupa si revede cartile de invetiatura s. c. l. Cu tóte acestea se primira numai cele 30 mii in bugetu.

In siedinti'a 45 ceti arhimandritulu Popasurmatórea:

Interpelatiune (pentru economii de vite): O parte a populatiunii transilvane, si anume acei locuitori ai tieriei, ce locuiescu in partea de médiadi resaritena marginasia cu principatele romane unite, dar' cu deosebire asiá numitii economi de oi din giurulu Brasiovlui si alu Sabiului, pórtá economi'a viteloru in mesura atatu de mare, incatu aceea este uniculu loru ramu de castigu. Numitii economi de oi tienu vitele loru de felurite soiuri mai totu in principatele romanesce si in Turci'a, ba le mana pana la Balcanu si marea négra, unde sub scutul regimului austriacu totudeun'a au avutu pasiunile de lipsa pentru numeroáele loru turme, ce trecu in milióne, pe langa depunerea unei taose de pasiunitu dupa tractate. Aceste tractate, incatu seimu, din vechime se incheiau intre regimulu austriacu si celu turcescu si se innoiau apoi din tempu in tempu.

Dar' de curendu diariile transilvane ne adusera scirea cea multu intristátore, ca conventiunea incheiata la an. 1855 cu pórt'a otomana si publicata in íoi'a legiloru din acelu an Nr. 112 s'au abdisu in modu definitivu si validu, si ca in poterea notei guvernului otomanu indreptate catra c. r. ministeriulu de esterne dto. 4 Ianuaru a. c. terminulu pentru desiertarea teritoriului otomanu din partea economiloru trans. s'a prolongitu pana pe 23 Augustu a. o.

Scirea acést'a este prea intristátore, si realisarea ei aru fi o lovitura grea, carea déca nu s'aru incungiurá din tempu in vre-unu modu posibilu, nu numai aru ruiná de totu tóta economi'a de oi a numitiloru economi, oi pentru tóta populatiunea Transilvaniei, ba si pentru statulu Austriei intregu aru avé cele mai triste si mai pagubitóre urmari. Inpregiurarea acést'a fara indoiéla aru fi fórte pagubitóre:

1) pentru respectivii economi de vite, pentruca acesti'a déca li s'aru detrage pasiunile cele neincungiuratu trebuintiose, neavendu-le acestea in tier'a Transilvani'a, de siguru aru ajunge la sapa de lemn, ori apoi aru trebui se emigrese cu totului totu in tierile invecinate dela Dunare;

2) pentru locuitorii tieriei Transilvaniei, ca-ci numitii economi de vite vitele loru de felurite soiuri, precum si produsele scóse dela acelea, mai tóte le aduceau si le vindeau la tergurile interne, si prin acést'a bunastarea locuitoriloru, comerciulu si industri'a se radicau si spriginiau insemnatu;

3) pentru statulu intregu insusi, de órece desu pomenitii economi de oi prin platirea contributiuniloru si altoru taese pentru turmele loru, contribuiau cu sume considerabile la crescerea contributiunei si prin urmare si a finantieloru statului, precum si a armatei, — ceea ce de siguru aru incetá, déca ei si-aru perde locurile de pasiunitu.

Facia cu acést'a fapte si-iau voia subscrisii a rogá pre inaltulu ministeriu c. r. de esterne, a dá desluciri asupr'a urmatóreloru puncte:

1. Conventiunea de pascatiune, abdisa de regimulu

otomanu, este ea de natura oá aceea, cá se se póta desfiintá unilateralmente?

2. Cunoscute e inalului ministeriu c. r. de estere cauz'a aceea, ce au indemnatu pre guvernulu otomanu la pasulu acest'a, si nu este sperantia a se poté delaturá acésta cauza?

3. Déca n'aru fi cu potintia nici decum a re'nnoi conventiunea cestiunata de pascuatiune, in ce modu cugeta inalului regimu c. r. a ajutá positiunea numitiloru economi de vite? — Vien'a in 9 Aprile 1865.

Pope'a, Popasu, cavaleru de Alduleanu, de Lemeny, cavaleru de Puscaru, Demetriu Mog'a, Fr. Schuler de Libloy, Grüner, Sadil, Krziwanek, Dr. Trauschenfels, Binder, Dr. A. Krása, Gull, Dr. Waidele, Gustavu Groisz, Gavriile Manu, Alesandru Bohatielu, Antoniu de Lászlóffy, Samuilu Thót, Obert.

Mai incolo se desbatù totu la bugetulu ministeriului de finantia.

(Depunerea mandatului. § 13).

Autonomistii dupa „Corespondi'a Moravica“ sunt gat'a a'si despune mandatulu in corpore, déca se va reieptá propunerea lui Berger pentru precisarea § 13 din constitutiunea imperiale, séu celu pucinu déca nu se va face vre unu compromis, care se multumésca opositiunea despre intinderea folosirii lui, pentruca altufeliu ei nu potu suferi se se dè acestuia unu intielesu, care face tóta constitutiunea ilusoria.

Proiectulu de lege la propunerea lui Dr. Berger privitoriu la § 13 alu constitutiunei imperiale din 26 Fauru 1861, dupa cum l'a formulatu comisiunea alésa spre scopulu acesta, e precisatu asia: „La propunerea ambeloru case ale sen. meu imp. si in consunetu cu art. 1 alu diplomei imper. din 20 Oct. 1860 si cu § 12 alu legi fundamentale despre reprezentanti'a imperiulu din 26 Fauru 1861 aflu cu privintia la § 13 alu estei din urma a ordona, cum urmésa: „In timpulu, candu sen. imp. nu se afla adunatu, regimulu, dupa § 13 alu legi fundam. despre repr. imp. de 26 Febr. 1861, e indreptatitu a emite numai ordinatiuni urgente, neprevédute in legi, si cari nu contradicu legiloru fundamentali, si acésta numai cu putere de lege provisoria suptu responsabilitatea intregului ministeriu. Verce ordinatiune legale de soiulu acesta ésa din activitate, déca nu primesce aprobarea senatului imp. celui mai deaprópe convocatu dela emiterea ei.“

NB. Comisiunea se desbind in dúe, si minoritatua iuca-si are alu seu reportu, care propune trecerea simpla la ordinea dilei preste propunerea lui Dr. Berger, cu cuventu, ca nu e acum timpulu de a trage in consultare modificarea constitutiunei. — Ce va urma vomu vedé. —

Bugetulu Brasiovilui pe anulu 1865 *).

A. Veniturile.		v. a.	fl.	cr.
1.	Restantia per casa in an. 1863/4	5000	—	—
2.	Restantie active	20000	—	—
3.	Arend'a realitatiloru cetatii si domin.	72877	4	—
4.	Rebonificarea pe cortel. si provisionarea militiei	16015	—	—
5.	Rescumparari pentru locurile de tergu	1300	—	—
6.	Tacsa pentru burgaria	25	—	—
7.	Rescumperare pentru pamenturi ale cetatii	445	—	—
8.	Venituri extraordinarie	2000	—	—
9.	Contributiune de consumu a vinului	15230	—	—
10.	Venitele din accise	17815	—	—
11.	Interese la obligatiunile de statu	12745	56	—
12.	Tacsele carmaritului de vinu, spirtu, vinarsu	41230	—	—
13.	Rebonificare in contrib. de pamentu, naiemu de case si contrib. de clase pe case	1000	—	—
Sum'a tuturor veniteloru:		205682	60	—

B. Spesele séu erogatele:		v. a.	fl.	cr.
1.	Pe salariile oficialiloru si servitoriloru	46499	13	—
2.	„ deputate	8826	84	—
3.	„ provisionarea montureloru	1593	60	—
4.	„ diete si spese de calatorii	1000	—	—
5.	„ cladiri si alte reparaturi, si ad. a) cladiri (mai mari preliminate, b) pentru conservarea cladiriloru com. prin fond de cladiri (25000	—	—

*) Publicatu de magistratu cu Nr. 3038 dupa cointelegerea avuta cu comunitatea. — Romanii nostri inca facusera pasi la gubernu pentru publicarea bugetulu din cauza, ca ne mai dandulise dotati'a pentru scóle de 1450 fl. de trei ani incóce, cu cuventu, ca nu se afla venitu, vrea, oá se se convinga despre manipulatiunea cu averile cele colosale ale cetatii. — R.

6.	„ recuise de scrisu si cancelaria	1700	—
7.	„ restaurarea de poduri	530	—
8.	„ curatirea apei si a canaluriloru	5200	—
9.	„ provisionarea si incortelarea militiei	18000	—
10.	„ incalditulu si luminatulu	2500	—
11.	„ ajutórie la serai si bolecii si ad. a) a) a) (jutor. la spitalulu civilu 3150 fl., b) (sustienerea ospit. pentru slabanogi (12000 — 4000 fl., c) pentru premendari, orfani si altii (
12.	„ redicarea contributii si alte competintie	23000	—
13.	„ pensuni	4414	8
14.	„ spese estraord. cu privire la melioratiunile, ce sunt de rebonificatu la fostii arendasi	18000	—
15.	„ contrib. de consumu de vinu	15230	—
16.	„ interese pentru capitale pasive	9377	17
17.	„ platirea pasiveloru	10000	—

Suma tuturoru speseloru: 202870 82

C. Bilanciulu:		v. a.	fl.	cr.
Veniturile preliminate		205682	60	—
Spesele		202870	82	—

Resultatu unu plus de venite de 2811 78 Brasiovu 19 Aprile 1865.

Magistratulu urbanu si districtualu. (din „Kr. Z.“)

Brasiovu, 1865 Maiu 1. (Ad hoc.) Domnulu meu! Am cititu si eu reflexiunile publicate in „Hermannst. Zeitung“ Nr. 100 in contra articululu meu din Nrii 26 et 27 titulat Ad hoc. Din coprinsulu acelor reflexiuni trebue se incheiu, ca auctorulu loru nu a cititu de locu articululu meu, ci ca elu s'a luat numai dupa estrasulu publicatu in „Debatte“ din Vien'a (Nr. 110), dupa care s'au luat si alte diarie din capitala.

Tooma si in casu candu mediculu nu m'ar fi opritu pe vreo luna de dile dela orice ocupatiune mai incordatóre de spiritu, m'asiu conteni dela discusiuni mai intinse cu „Herm. Zeitung“. In locu de acésta eu chiamu de judecatóre intre mine si intre „Herm. Ztg.“ pe Diet'a Transilvaniei, séu si numai asié, precum este ea compusa astadi din elementele cunoscute, séu precum va fi ea compusa dupa o alegere noua, cum si pe insasi casa deputatiloru imperiului. Acelea corpuri legislative sunt competinte de a judeca, déca Marele Principatu alu Transilvaniei pre langa diplom'a din 20 Octobre 1860 si pre langa patent'a imp. din 26 Febr. 1861 mai are trebuintia spre securitatea esistintiei sale cá tíer'a autonóma, inca si de vreunu altu actu publicu de statu séu nu are. Acesta si nu altulu e simburile cestiunii.

G. Baritiu.

— (Focuri.) In padurea din Apati'a au dearsu 500 stangini de lemne. In Heviz au arsu mai diumetate satulu. „T. R.“ scria, ca in Sadu au arsu case si siuri a 39 de familie, mistuindu foculu si trei copii si mai multe vite. Daun'a sue la vreo 20 de mii fl.

(Testare.) Veduv'a Maria Borsa din Homorodu, com. Unediórei, reposandu in 21 Iuliu 1864 a lasatu besericii or. din locu prin testamentu tóta averea s'a de 491 fl. v. a.

(Resultatele veninului coprinsu in fumarulu de tutunu) au inceputu a se observa mai cu de adinsulu nu numai in spitale, ci mai de ourendu si in casele smintitiloru de minte. Acéstea observatiuni le facura mai antaiu francii in patri'a loru; dupa aceea spre a se convinge si mai bine de adeveru au scoasu date statistice, din care earasi se cunoáce, ca cu catu se multiesce fumarulu, cu atatu numerulu hebeuciloru, elatitiloru de minte, caroru adica le lipsesce cate o dóga, alu nebuniloru proprie numiti asié, alu furiosiloru si asié treptatu, cresce mereu. Eata cum. Intre anii 1812 si 1832 adica in ani 20 monopólu de tutunu séu tabacu*) aruncà in visteri'a Franciei cate 28 milióne franci. Pe atunci casele smintitiloru numerá numai pana la optu mii locuitori. Astadi venitululu din tabacu ajunge la 180 milióne franci pe anu; inse si nebuni si smintiti inchisi sunt 44 mii! Dn. Jolly aflà de trebuintia, cá in acésta materia se tiena unu discursu in un'a din siedintiele academie, cu scopu cá se destepete pe omenime cu privire la acestu piculu. Dn. Jolly isi incheiè cuventarea sa dicendu: „Intrebuintiarea necumpatata a tabacului mai vertosu din pipa,

*) Moldoromanii numescu tutunu (pe turc.) pe acela ce'lu fuma, eara tabacu pe oelu de nasu. Noi numimu tabaculu (tabago) in ambele forme totu numai tabacu.

produce slabitiunea creierilor si a meduvei din osulu spinarii, de unde apoi urmésa smintirea mintii séu nebuni'a." Acestea ouvente sunt adresate mai alesu catra generatiunea juna din timpulu nostru, earea in adeveru isi faoe de capu cu fumatulu.

(Daruire.) II. S'a episcopulu gr. cat. rom. de Oradea mare a daruitu pentru acoperirea beseriei dela Fizisiu 160 fl. si pentru cladirea casei parohiale a facutu pasi ouviintiosi pentru a se restaurá din fundamentu. Ne amu bucurá se putemu inregistra catu de desu fapte de munificentia pentru binele publicu alu natiunii si religiiunii.

(Locuitorii Vienei.) dupa numeratur'a din urma dela Dec. a. tr. sunt 552,021; strainii si garnisónele nu se coprindu in acelu numeru. Asié locuitorii Vienei cá de ani 16 incóce séu imultitu cu 100 mii suflète. — Vien'a platesoe in totu felulu de dari, la statu, la provincia, la insasi comuna pana la 16 milióné fl. v. a. pe anu.

Necrologu. Natiunea mai perdu unu barbatu demnu si plinu de zelu. Fostulu asesoriu la tribunalulu comitatensu in Deva Franciscu Iechimu, posesoriu medailei de auru cu coróna pentru merite, isi fini cursulu vietiei in anulu 34-le alu etatei, in 2-a lunei acesteia si straportatu dela Deva la Hatiegu cu solenitate funebrala amesurata sub conducerea vicariului greco-catolicu looalu, fù astrucatu in 4-a aceiasi, lasandu in doliu pe soci'a s'a Maria, nascuta Ciuciu, si trei fii, studenti Franciscu in gimnasiulu de statu in Sabiu, Aureliu si Augustinu in scól'a normala din Hatiegu. Repausatulu a prestatu servitiu fideli patriei si natiunii mai antaiu cá ostasiu, dupa acea dela 1861 cá amplotiatu judecatorescu si publicu, in care servitiu din urma, de si in mai scurtu timpu a desfasiuratu o activitate rara si demna de imitatiune intru executarea dispusetiuniloru privitórie la redicarea si inaintarea scólorulu. Fiai tierin'a usióra!

Dela Corpade, tractulu Cosiocnei 23/4 ni se impartasiesce, ca in diu'a a dóua a invierii, in urm'a cerculariului din 18 Martiu a Esc. S'ale D. archiepiscopu si metropolitu Alecsandru, s'a serbatu cultulu divinuu prin totu tractulu, inaltanduse rogatiuni de multumita catra Ddieu pentruca s'a induratu a ne tramite regeneratoriulu pe cavaleresculu nostru imperatu Franciscu Iosif I., cá se ne fia restitutorulu drepturiloru nóstre politice, dupa oare suspina strabunii nostri de patru seculi, si acést'a, cá recunosciiintia aderitória pentru pré nalt'a sanctionare a legii despre „inarticularea natiunii romane“ si a art. de lege, „privitória la intrebuintiarea celoru trei limbe ale tierci in comunicatiune publica oficiósa.“

In Cianu-mare se amaná acést'a serbare in adinsu pe a patra di de ss. Pasci, candu se tienù si sinodulu eparchiale si candu se facù acést'a cu asistintia tuturoru pretiloru tractului, in fiinti'a de facia a unui mare numeru de poporu de tóta etatea. D. prot. Dem. Szabo pontificantele tienù cu acést'a ocaziune o cuventare patrundiatóre la anima despre trecutulu si sórtea cea vitrega si umilitória, cum si despre indurarea domnitoriloru din cas'a austriaca, dintre cari inaltiatului imperatu Franciscu Iosif I. ei succese a ne sterge lacrimelè seculari, ce le versara strabunii nostri de patru seculi despoiéti de dreptu politicu in patri'a s'a, si in fine se inaltiaa vivate intreite pentru Maiestatea S'a care ne a sanctionatu acesti articuli de lege, cari ne deschisera portile de amu intratu in edificulu constitutionalu alu patriei. scl.

La aceste impartasite de unu preotu adaugemu, ca sanctionarea art. despre limbi a facutu placuta impresiune preste totu intre romani. Acum se ne scimuu dara pretiui dreptulu, se scimuu pretinde dela orsióine nescirbat'a lui observare cu atatu mai vertozu, ca § 21 suna, „ca poterea oblegatória a acestei legi intra in activitate fara amanare.“ Dela in. r. guberniu vedemu, ca s'a pusu la cale de multu observarea acestei legi; numai amplotatii de romani, or pe unde sunt, se védia, cá ei neconditionatu se se folosésca de lege. Nu se téma de perderea gratiei superioriloru, care de aici incolo va fi numai unu atentatu in contra legeri, ér' neci odata mai multu gratia, candu ar' pretinde ignorarea limbei nóstre. Póte, ca fratii magiari si sasi voru mai dice, ca ei inca nu potu lucra bine; cam lucrè cum voru poté, inse romanesce dupa lege, romanii inse se lucre de lege si oblegatiune nationala romanesce, or unde voru fi: la guberniu, tabl'a r. prin comitate, scaune si districte. Escus'a nu mai are lor. Cine se mai escusa, se incusa, ca nu e fiuu adeveratu alu natiunii, oi numai unu vitregu, unu renegatu, séu neci rece neci caldu, ergo evomam. Nu mai asteptamu inse cá se se afle oficiali de orce limba, cari se se incapacinesc si acum a nu da ascultare legeri sanctionate; cu atatu mai pucinu supunemu despre oficialii romani, ca voru mai fi unii si de aici incolo indiferinti intru a practisa dreptulu acesta, pe care nefolosindulu

s'ar' compromite si pe sene amaru inaintea conationaliloru sei si cu nepasarea ar' degrada si védi'a natiunii sale, ca avendu dreptu nu si lu scie pretinde si pretiui.

Tocma ne aduce „T. R.“ una fama latita prin tienuturi, ca unii neromani staruiescu pe lunga poporulu nostru, cá elu insusi se se róge la locurile mai inalte a nu se introduce legea de limba, spariendulu ca voru trebui talmaoi si spesele acestora voru cadé ér' totu pe gutulu lor. — Preotimea si intieleginti'a cea fidela va capacita si acum pe poporu, ca se afla petutindeni, si unde nu se afla voru trebui se se denumésca oficiali, cari sciu romanesce si nu va face lipsa de alti talmaoi; n'au dar' a da ascultare reu voitoriloru acelu sireti, cari cu apucaturi de aceste vreu se dovedésca, ca poporulu romanu, elu singuru ér' isi cere iobagi'a limbii si cu ea totu despretiulu. Macte animo romane!

Desiu in 9 Prieru. Nu sciu ce póte fi caus'a de pana acuma nu s'a facutu nece o pomenire de inmormentarea si viéti'a reposatului Ione Sipotariu, dintre atata intielegentia mirenésca in Gherl'a nu-si luá neci unulu atata ocaziune, cá macaru catu de scurtu se spuna romaniloru, cine a fostu Ioane Sipotariu si cum s'a finitu de pre lume. Cu ocaziunea imormentarei s'a insiratu cateva spice din vietia reposatului si pana candu unu altu séu mai multi cunoscatori mai de aprópe de vietia reposatului, ér' lucrá bibliografi'a dupa cuvenentia, credu ca ar' multiami publiculu si aceea *).

Publicarea articolului de limba sanctionatu de Maiestate a implutu de bucuria animele nóstre in aste parti nordice ale Transilvaniei si ne-a facutu cá se maisperamu, ca inaltulu regimu, dupace amu datu atatea dovedi de rebdare, pentru de a inlesni cursulu naturale si dereptu alu lucruriloru, ne va redicá din abnormitate si pe cale constitutionale se va aduce catu de curendu unu regulamentu, care multiamindu pe toti fii patriei, ne va da ocaziune de a cunósce o data, ce e alu mieu si alu teu, a sci pe unde si pana unde avemu de a ne folosi cu limb'a romanésca si in afacerile oficióse interne si pe unde de cealalte. — Noi pe aici pleni de grigia asteptamu se vina si preste noi imperati'a ecualei indereptatiri atatu in respectulu limbei, catu si alu ocuparei posturiloru, fara care nu póte fi asigurare si cá conditio sine qua non la respectarea limbei romane de oficiósa; dupace esperinti'a ne invetia ca se mai dau inca individi, carora le vine orecum curiosu si ne plácutu a-si subcrie macaru numele sub o lucrare romana. — Si cum se va póte respectá oficiósitatea limbei romane pe acolo, unde lipsescu individi cari se scie romanesce si pentru siefii ce au de a revedé lucrurile in limb'a romanesca e inca terra incognita. — Usulu séu mai dereptu dicundu abususulu de adi nu se mai póte sustiené, dupace o data s'a prochiamatu in modu serbatorescu inarticularea natiunii romane cá natiune ecualu indereptatita si s'a sanctionatu si publicatu ecualitatea celoru trei limbi ale patriei. —

Apoi sciti Dvóstre ca pe la noi sunt advocati, cari tocma cá si oficialii ar' trebui se scie limb'a romanesca, si cari nu se rusinesa a se dechiará in acte oficiose, ca nu cunosculu limb'a romanesca, si nu voru se primesca chartiele ce le capata firesce din condeiulu unui referinte romanu. —

In publicu s'a arctatu mai de multe ori si a o mai repeti ar' fi numai a tautologisá, ca limb'a romana in comitatulu Solnocului din laintru cu maioritate absoluta romana, nu e respectata cá limba oficiósa, si la posturi romanii nu-su dupa cuvintia representati: de unde vine, cá pe la noi romanii astépta cu nerebdare organisarea radecinarua a patriei, in sperare, cá se va observá principiulu acualei indereptatiri si maioritatea romaniloru, si se va pune o data capetu vietiei patriarchale, despre care in diurnalele unguresci s'a vorbitu destulu, ca ar' esiste in cutare si cutare districtu romanu; cu tóte, ca ea chiaru pe aiurea e introdusa de minune si cá de moda. — Despre starea scólorulu mane.

Cronica esterna.

ROMANIA. Bucuresci 20/8 Aprile. Calatori'a dlui generalconsulu austriacu br. Eder la Vien'a se prevediuse inca de candu cu infatiosiarua consuliloru straini la Mari'a S'a Domnulu tierii in un'a din causele cele mai delicate, adica in caus'a tribunaleloru judecatoresci consulare, séu adica straine, care mai alesu dela inceputulu acestui veacu (1800) au trasu la sine dupa spus'a batraniloru nostrii mai multe ramuri de jurisdictiune, pe care mai nainte nu le avusera. Intr'aceea mai urmara si in senatulu imperialu austriacu reclamatiunile, provocarile si interpelatiunile privi-

*) Inca o totu asteptamu, catu se póte de suplinita. — R.

tóre la noulu tractatu de cartelu, la recrutii fugari, la pasaporturi, oieri s. c. l. Eata inse ca se mai publicà si proieptulu de lege alu regimului romanescu privitoru la regularea conditiunii oieriloru ardeleni pre pamentulu moldavo-romanescu. Mai adauge la tóte acestea inca si cestiunea caliloru ferate si anume a proieptului de cale ferata destinatu de regimulu austriacu a'lu scóte pre la Turnu-rosiu in Romani'a, pentru care br. Eder atatu in timpulu sesiunii din 1863/4 catu si estimpu luase insarcinari felurite. Tóte acestea era cause prea de ajunsu, pentrucá dn. consulu se se védia provocatu a calatori la Vien'a (unde ajunse in 21 Apr. Red.); inse si numai cate una din ele inca cere a neaparatu, cá in locu de a o coprinde in cate unu reportu scrisu adesea neindestulatoru, se o deduca si desfasiure mai pre largu facia la facia in cateva audiintie séu conferintie private.

Pre candu se bucurá si Romani'a de libertatea preseii, diarele mai mari de atunci s'au silitu a informa pe publiculu romanescu in mai multi articuli scrisi binisioru despre originea jurisdictiunii straine consulare, cum si despre treptat'a ei desvoltare si in urma despre colisiunea in care ajunse aceea dela conventiune inócce (1858) facia cu autonomi'a tieriloru romanesci. Opiniunea publica (sub care eu intielegu numai judecat'a locuitoriloru luminati si onesti totuodata) se dechiarase pe atunci cu totulu in favórea dorintieloru descoperite de diarie, adica de a se delatura orice jurisdictiune consulara, prin urmare atatu in cause civile escate aici in tíera, catu si in tóte cauzele penale a se recunóscoe numai jurisdictiunea tribunelor pamentene autonóme. Respunsulu Domnului tierii datu corpului consuliloru inainte de pasci sunà, precum veduseramu, intocma in susu aretatulu intielesu. Acelu respunsu se pare a fi cu atatu mai cuviintiosu, mai corect, precum se dice in limb'a diplomatica, cu catu e sciutu, ca nici unu statu europénu inca pe atatu de micu n'ar suferi cu viéti'a odata, cá alte staturi se pretinda a lua sub proteotiunea loru pe toti prevaricantii, insielatorii, furii si alti criminali asié, cá pentru crimele comise in acea tíera se nu suferi a fi judecati acolo prin tribunalele locale sub cuventu ca ei sunt supusi straini. Si totusi ce anevoiã este a strabate in Romani'a cu asemenea logica! Las' ca tóte regimele straine se provóca la tractatele vechi incheiate intre staturile loru si intre Turci'a, dar' apoi majoritatea loru se pare a nu avé nici pana astadi nici unu felu de incredere in lealitatea, iubirea de dreptate, onestatea si chiaru capacitatea tribunelor romanesci, ci ele privescu pe judecatorii moldavo-romanesci inca totu numai cá pre nisce incepatori, practicanti, carii tocmã se voiéscã, inca nu sciú se fia drepti catra straini si nici chiaru catra pamenteni. Spre a dovedi acésta, regimele straine se provóca intre altele la nenumeratele destituiri nu numai de judecatori, prefecti si subprefecti, ci si la aruncarea in judecata criminala de toti membrii unoru tribunale, la care se mai adaugu necurmatale stramutari ale judecatoriloru dela unu locu la altulu, cá si cum insusi guvernulu romanescu inca n'ar avea nici unu felu de incredere in caracterulu loru. Preste acestea s'a mai compusu dintr'o parte órecare o lista lunga de cauze atatu strinsu civile, catu si comerciale si criminale, adunate dela cateva tribunale judecatoresci spre a dovedi cu sentintiele (deliberate) esite, cumca tribunalele romanesci inca totu nu sciú administra dreptatea. La acestea s'au mai adausu si abusuri gróse de ale unoru advocati lacomi si lipsiti de ori ce simtiu moralu si de onóre, pe carii in alte tieri iar fi aruncatu de multu in temnitia pe mai multi ani. Mai adaugemu la tóte acestea colosalele insielatorii, caroru in acesti doi ani din urma au caditu sacrificiu o multime de fabricanti si alte case din afara, in urmarea asié numiteloru invoieli pe ascunsu, facute cu maiestria, pentrucá se pérda totu numai strainii. Paremi-se ca s'au mai luat in bagare de sama inca si nerusinatele despoieri ce se dice ca s'ar comite cu ocaziunea mai multoru liferatii in favórea unoru case.

Din acestea aieptari scurte se póte cunóscoe usioru, cumca deslegarea susu atinseloru cestiuni este multu mai grea deoatu s'ar crede la prim'a vedera, prin urmare ca diarele romanesci inca mai au de lucru, pana se faca pe straini a crede, ca tribunalele romanesci merita de a fi renumerate intre cele mai bune ale tieriloru europene.

Bucuresci 14 Aprile. Suptu rubric'a: „Nóuele planuri ale lui Cusa“ descopere „Debatte“ din Vien'a, ca principele Cusa are de cugetu a cercetá mai multe curti europene

si sperésã a'si realisa diversele s'ale planuri prin convingerea personala a numiteloru curti. Anumitu spera, ca va mediu-loci redicarea tractatelor, care impedeã autonomi'a tieriei s'ale. Dupa cum scrie „Gaz. Cruc.“ principele vré mai antaiu a cercetá pe protectorulu si prototipulu seu in Parisu spre ai declará, cumca nu se afla in stare a mai portá frenele guvernului, déca voru mai sustá acéste tractate asupra tieriei s'ale in vigóre, si de aceea vré mai bine se abdicã in favórea principelui Napoleonu. Elu presupune naturaluminte, ca celelalte poteri neci odata nu se voru invoii la acésta transformare, si atunci elu vré se mérga la Petruburgu spre a'si repeti propunerea, inse in favórea lui Leuchtenberg. Se precepe de sene, ca suveranii neci la acésta nu se voru invoii si asia contésã Cusa, ca poteri europene pentru sustienerea pacii se voru aflá órecum silite a implini dorintiele lui. Noi inse credemu, ca poteri voru fi mai sirete, decatu Cusa, dice „Gaz. Crucii.“ Ar' fi tristu lucru, candu poteri europene nu si-ar' veni in ori a se convinge odata, ca justele dorintie si pretensiuni ale Romaniei tientescu mai multu la binele comunu alu statelor europene si la confaptuirea sustienirii pacii si a bunelor relatiuni cu poteri invecinate, decatu la vre-unu planu ascunsu de a stricá séu conturbá pe cineva in calea fericirii s'ale. Se créda poteri, ca cu regenerarea romaniloru din Orientu se inaltia si pentru civilitatea européna unu antepostu fidelu, care merita a fi sprijinitu, ér', nu priponitu si prigonitu in actiunile liberei s'ale desvoltari interióre. —

„Monitorulu“ Romaniei anuncia, ca in 20 Aprile s'a simtitu unu cutremuru de pamentu in Braila, care casianã si stricatiuni.

Imp. Napoleonu a plecatu in 29 la Algeri'a.

Asasinatulu lui Lincoln, presedintele staturiloru unite a facutu o trista impresiune pre intregu globulu pamentului, si la tóte clasele de ómeni, fienduca santieni'a causei libertatii, ce o vediu in fericitele ei rezultate, insuffla si la tirani reverintia si pictate catra anteluptatoriulu ei, care caditu viotima diavolescii resbunari. Tóte parlamentele si tóte cabinetele Europei isi aratara compatimirea s'a pentru marele barbatu.

Parlamentulu din Vien'a in semnu de adunca stima si condurere se sculã si isi aratã simpatia. Asemené si parlamentulu Prusiei votandu adresa de simpatia. In Turinu in siedinti'a din 17 Aprile érase se votã adresa. In Parisu imperatulu insarcinã pe adiutantulu seu a descoperi solului americanu profund'a dorere si detestatiune, ce o simti imperatulu din acésta crima. In Angli'a s'a determinatu diu'a, candu c. Russell si Lord Palmerston voru responde pentru adres'a de condolentia.

Omorulu lui Lincoln se intemplã in teatrulu din oapital'a Washington. Unu individu cu numele Wilkes Booth intrandu in logia i descarcã o puscatura de pistolu in spate. Fratele seu Edwin (ambi secesionisti infuriati, de nascere anglesi) in acel'asi tempu intrã in cas'a min. de esterne Seward si fiendu in patu i dede o lovitura cu pumnariulu. Alergandu fetiorulu ministrului Fridericu spre ajutoriu, furiosulu secesionistu ilu strapunse si pe elu, in catu indata si muri, ér' criminalii o luara la fuga. Ei se departara strigundu „Sic semper tyrannis.“ Min. Seward sperésã a remané in viétia, éra v. presedintele Johnson a luat conduoerea prov. Scirile din urma spunu, ca criminalii ucigatori ar' fi prinsii. Casulu acestu tristu va inversiunã pe republicanii democrati asupra confederatiloru, in catu póte se ease din conflictulu acest'a o centralisatiune dictatorica.

— Unionistii au ocupatu si fortulu Mobile.

Bai'a de Basna.

Se face onoratului publicu cunoscutu, ca scaldele dela Basna se deschidu in 21 Maiu an. c.

Basna (Baasen) in Aprile 1865.

M. Ehrlich,
arendasiu.

3—3

Cursurile la bursa in 2. Maiu 1865 sta asia :

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 11 cr. v.
Augsburg	—	—	106 „ 50 „
London	—	—	108 „ 55 „
Imprumutulu nationalu	—	—	75 „ 70 „
Obligatiile metalice vechi de 5 %	—	—	71 „ 70 „